

OBSAH

PŘEDMLUVA

KAPITOLA I. PŘEDMĚT POLITICKÉ EKONOMIE

9

Výroba materiálních statků — základ života společnosti — 9. Výrobní síly a výrobní vztahy — 10. Definice politické ekonomie — 12. Metoda politické ekonomie — 15. Třídní charakter politické ekonomie — 17.

KAPITOLA II. PŘEDKAPITALISTICKÉ VÝROBNÍ ZPŮSOBY

19

Vznik lidské společnosti. Výrobní síly za prvobytně pospolného řádu — 19. Výrobní vztahy v prvobytně pospolném řádu — 20. Vznik soukromého vlastnictví a tříd. Rozklad prvobytně pospolného řádu — 23. Vznik otrokářského řádu — 26. Výrobní vztahy v otrokářském řádu. Postavení otroků — 29. Zostření rozporů a zánik otrokářského řádu — 33. Vznik feudalismu — 36. Výrobní vztahy ve feudální společnosti. Vykořisťování rolníků feudály — 38. Středověké město. Remeslnické cechy. Kupecké gildy — 42. Třídy a stavy ve feudální společnosti. Feudální hierarchie — 43. Rozvoj výrobních sil ve feudální společnosti — 44. Vznik kapitalistické soustavy v lůně feudálního řádu. Úloha obchodního kapitálu — 46. Povstání nevolných rolníků. Buržoazní revoluce. Zánik feudálního řádu — 48.

KAPITALISTICKÝ VÝROBNÍ ZPŮSOB

A. PŘEDMONOPOLISTICKÝ KAPITALISMUS

KAPITOLA III. ZBOŽNÍ VÝROBA. VZNIK KAPITALISTICKÉHO VÝROBNÍHO ZPŮSOBU

51

Zbožní výroba — východisko vzniku kapitalismu — 51. Zboží a jeho vlastnosti. Dvojaký charakter práce ztělesněné ve zboží — 52. Společensky nutná pracovní doba. Práce jednoduchá a složitá — 55. Vývoj forem hodnoty. Podstata peněz — 56. Funkce peněz — 59. Zlato a papírové peníze — 63. Zbožní fetišismus — 64. Zákon hodnoty — ekonomický zákon zbožní výroby — 65. Původní akumulace kapitálu — 67.

KAPITOLA IV. KAPITÁL A NADHODNOTA. ZÁKLADNÍ EKONOMICKÝ ZÁKON KAPITALISMU	71
Základ kapitalistického řádu — 71. Přeměna peněz v kapitál — 72. Pracovní síla jako zboží. Hodnota a užitná hodnota zboží pracovní síla — 73. Výroba nadhodnoty — základní ekonomický zákon kapitalismu — 75. Kapitál jako společenský výrobní vztah. Kapitál konstantní a variabilní — 77. Míra nadhodnoty — 79. Výroba absolutní nadhodnoty. Pracovní den a jeho hranice. Boj za zkrácení pracovního dne — 80. Výroba relativní nadhodnoty — 82. Zvláštní nadhodnota — 83. Třídní struktura kapitalistické společnosti. Buržoazní stát — 85.	
KAPITOLA V. TŘI STADIA VÝVOJE KAPITALISMU V PRŮMYSLU	88
Kapitalistická jednoduchá kooperace — 88. Manufakturní období kapitalismu — 89. Průmyslová revoluce — 93. Kapitalistická industrializace — 95. Kapitalistická továrna. Stroj jako prostředek vykořisťování námezdní práce kapitálem — 97. Velkoprůmysl a zemědělství — 99. Kapitalistické zespolečnění práce a výroby. Hranice použití strojů za kapitalismu — 101.	
KAPITOLA VI. MZDA	103
Cena pracovní síly. Podstata mzdy — 103. Hlavní formy mzdy — 104. Popoháněčské mzdové systémy — 108. Nominální a reálná mzda — 109. Sestupná tendence reálné mzdy za kapitalismu — 111. Boj dělnické třídy za zvýšení mezd — 116.	
KAPITOLA VII. AKUMULACE KAPITÁLU A ZBÍDAČOVÁNÍ PROLETARIÁTU	119
Výroba a reprodukce — 119. Kapitalistická prostá reprodukce — 120. Kapitalistická rozšířená reprodukce. Akumulace kapitálu — 121. Organické složení kapitálu. Koncentrace a centralizace kapitálu — 122. Průmyslová rezervní armáda — 124. Všeobecný zákon kapitalistické akumulace. Relativní a absolutní zbídačování proletariátu — 127. Základní rozpor kapitalistického výrobního způsobu — 133.	
KAPITOLA VIII. KOLOBĚH A OBRAT KAPITÁLU	134
Koloběh kapitálu. Tři formy průmyslového kapitálu — 134. Obrat kapitálu. Doba výroby a doba oběhu — 137. Fixní a oběžný kapitál — 138. Roční míra nadhodnoty. Způsoby zrychlení obratu kapitálu — 139.	
KAPITOLA IX. PRŮMĚRNÝ ZISK A VÝROBNÍ CENA	142
Kapitalistické výrobní náklady a zisk. Míra zisku — 142. Tvorba průměrné míry zisku a přeměna hodnoty zboží ve výrobní cenu — 144. Sestupná tendence míry zisku — 149.	
KAPITOLA X. OBCHODNÍ KAPITÁL A OBCHODNÍ ZISK	152
Obchodní zisk a jeho zdroj — 152. Náklady oběhu — 155. Formy kapitalistického obchodu. Burzy na zboží — 156. Zahraniční obchod — 158.	

KAPITOLA XI. ZAPŮJČNÍ KAPITÁL A ZAPŮJČNÍ ÚROK. PENEŽNÍ OBĚH 160

Zápůjční kapitál — 160. Úrok a podnikatelský zisk. Úroková míra a sestupná tendence úrokové míry — 161. Formy úvěru. Banky a jejich operace — 162. Akciové společnosti. Fiktivní kapitál — 165. Peněžní oběh kapitalistických zemí — 169.

KAPITOLA XII. POZEMKOVÁ RENTA. VÝVOJ KAPITALISMU V ZEMĚDĚLSTVÍ 173

Kapitalistické zřízení v zemědělství a soukromé vlastnictví půdy — 173. Diferenční renta — 175. Absolutní renta. Cena půdy — 179. Renta v těžebním průmyslu. Renta ze stavebních pozemků — 181. Velkovýroba a malovýroba v zemědělství — 183. Prohloubení protikladu mezi městem a vesnicí — 185. Soukromé vlastnictví půdy a nacionalizace půdy — 186.

KAPITOLA XIII. REPRODUKCE SPOLEČENSKÉHO KAPITÁLU A NÁRODNÍ DŮCHOD 189

Úhrnný společenský produkt a národní důchod — 189. Úhrnný společenský produkt jako kapitál. Složení úhraného společenského produktu — 190. Podmínky realizace za kapitalistické prosté reprodukce — 192. Podmínky realizace za kapitalistické rozšířené reprodukce — 194. Problém trhu. Rozpory kapitalistické reprodukce — 197. Rozdělování a znovurozdělování národního důchodu — 200. Úloha státního rozpočtu při znovurozdělování národního důchodu — 203.

KAPITOLA XIV. HOSPODÁRSKÉ KRIZE 207

Základ kapitalistických krizí z nadvýroby — 207. Cyklický charakter kapitalistické reprodukce — 209. Agrární krize — 212. Periodické hospodářské krize a zostření rozporů kapitalismu — 214. Dějinná tendence vývoje kapitalismu. Proletariát jako hrobař kapitalismu — 217.

B. MONOPOLISTICKÝ KAPITALISMUS — IMPERIALISMUS

KAPITOLA XV. ZÁKLADNÍ RYSY IMPERIALISMU 218

Přechod k imperialismu — 218. Koncentrace výroby a monopoly. Monopoly a konkurence — 219. Koncentrace a monopoly v bankovníctví. Nová úloha bank — 224. Finanční kapitál a finanční oligarchie — 225. Vývoz kapitálu — 227. Hospodářské rozdělení světa mezi svazy kapitalistů. Mezinárodní monopoly — 229. Ukončení teritoriálního rozdělení světa mezi velmocemi a boj o jeho nové rozdělení — 230. Působení základního ekonomického zákona kapitalismu v období imperialismu — 232.

KAPITOLA XVI. KOLONIÁLNÍ SOUSTAVA IMPERIALISMU 237

Vznik koloniální soustavy imperialismu. Podstata kolonialismu — 237. Kolonie jako agrární a surovinové přívěšky metropolí — 239. Metody

koloniálního vykořisťování pracujících mas. Zvláštnosti třídní struktury koloniálních a závislých zemí — 242. Národně osvobozenecý boj koloniálních národů — 245.

KAPITOLA XVII. HISTORICKÉ MÍSTO IMPERIALISMU 247

Imperialismus — poslední stadium kapitalismu — 247. Imperialismus — parazitní a zahnívajícý kapitalismus — 249. Imperialismus — předvečer socialistické revoluce — 252. Státně monopolistický kapitalismus — 253. Zákon nerovnoměrného hospodářského a politického vývoje kapitalistických zemí v období imperialismu — 258.

KAPITOLA XVIII. VŠEOBECNÁ KRIZE KAPITALISMU 263

Podstata všeobecné krize kapitalismu — 263. První světová válka — 264. Vítězství Velké říjnové socialistické revoluce a rozpad světa na dvě soustavy — kapitalistickou a socialistickou — 265. Krize koloniální soustavy imperialismu — 268. Zostření problému trhů, chronické nevyužití kapacity podniků a chronická masová nezaměstnanost — 269. Změny v kapitalistickém cyklu — 271.

KAPITOLA XIX. PROHLoubENÍ VŠEOBECNÉ KRIZE KAPITALISMU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE 276

Druhá světová válka a začátek druhé etapy všeobecné krize kapitalismu — 276. Vznik socialistické soustavy světového hospodářství — 278. Rozpad koloniální soustavy imperialismu — 281. Zesílení nerovnoměrného vývoje kapitalismu — 284. Změny v kapitalistickém cyklu. Militarizace hospodářství kapitalistických zemí — 287. Zesílené vykořisťování dělnické třídy kapitalistických zemí — 294. Zesílený monopolistický útlak v zemědělství, agrární krize a zbídačování rolnictva — 296. Přesuny v poměru sil na mezinárodním fóru a možnost odvrácení nové světové války — 299.

EKONOMICKÁ UČENÍ EPOCHY KAPITALISMU 303

Merkantilismus — 303. Buržoazní klasická politická ekonomie — 304. Vznik vulgární politické ekonomie — 306. Maloburžoazní politická ekonomie — 307. Utopičtí socialisté — 308. Revoluční demokraté v Rusku — 309. Revoluční převrat v politické ekonomii, uskutečněný K. Marxem a B. Engelsem — 310. Další rozklad buržoazní politické ekonomie — 313. Buržoazní politická ekonomie epochy imperialismu — 314. Maloburžoazní kritika imperialismu — 321. Ekonomické teorie revizionismu a soudobého reformismu — 321. Rozvinutí marxistické politické ekonomie kapitalismu V. I. Leninem. Další tvůrčí rozpracování marxisticko-leninské politické ekonomie kapitalismu — 325.

SOCIALISTICKÝ VÝROBNÍ ZPŮSOB

A. OBDOBÍ PŘECHODU OD KAPITALISMU K SOCIALISMU

KAPITOLA XX. HLAVNÍ RYSY OBDOBÍ PŘECHODU OD KAPITALISMU K SOCIALISMU 331

Socialistická revoluce a nutnost období přechodu od kapitalismu k socialismu — 331. Diktatura proletariátu jako nástroj budování socialistické ekonomiky — 335. Socialistické znárodnění — 338. Ekonomické sektory a třídy v přechodném období. Svazek dělnické třídy s rolnictvem — 340. Vznik ekonomických zákonů socialismu — 345. Výstavba socialismu v SSSR. Obecné zákonitosti a zvláštnosti přechodu k socialismu — 347. Výstavba socialistické ekonomiky v evropských lidově demokratických zemích — 356. Výstavba socialistické ekonomiky v Čínské lidové republice a v ostatních asijských lidově demokratických zemích — 359.

KAPITOLA XXI. SOCIALISTICKÁ INDUSTRIALIZACE 366

Velkopřůmysl — materiální základ socialismu. Podstata socialistické industrializace — 366. Socialistická metoda industrializace — 369. Zdroje akumulace — 372. Přeměna SSSR ze zaošalé, agrární země ve vyspělou průmyslovou velmoc — 375. Socialistická industrializace v evropských lidově demokratických zemích — 379. Socialistická industrializace Číny a ostatních lidově demokratických zemí Asie — 383.

KAPITOLA XXII. SOCIALISTICKÉ PŘEMĚNY V ZEMĚ- DĚLSTVÍ 388

Historická nutnost združstevňování malých rolnických hospodářství. Leninův družstevní plán — 388. Formy socialistických přeměn v zemědělství v SSSR — 392. Hromadná kolektivizace a likvidace kulactva jako třídy v SSSR — 395. Přeměna SSSR ze země malorolnického hospodářství v zemi s největším zemědělstvím na světě, založeným na vysoké mechanizaci — 400. Socialistické přeměny v zemědělství v evropských lidově demokratických zemích — 401. Socialistické přetvoření zemědělství v Čínské lidové republice a v jiných lidově demokratických asijských zemích — 404.

KAPITOLA XXIII. VYTVOŘENÍ SOCIALISTICKÉ SOU- STAVY NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ 410

Vybudování socialistického výrobního způsobu v SSSR — 410. Změny v třídní struktuře společnosti — 414. Likvidace ekonomické nerovnosti národů — 418. Vstup SSSR do období dokončení výstavby socialistické společnosti a postupného přechodu od socialismu ke komunismu — 420. Proces likvidace vícektorovosti v ekonomice lidově demokratických zemí — 421.

B. SOCIALISTICKÁ SOUSTAVA NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

KAPITOLA XXIV. SPOLEČENSKÉ VLASTNICTVÍ VÝROBNÍCH PROSTŘEDKŮ. CHARAKTER SOCIALISTICKÝCH VÝROBNÍCH VZTAHŮ 430

Výrobní síly socialistické společnosti — 430. Společenské socialistické vlastnictví a jeho dvě formy — 438. Osobní vlastnictví za socialismu — 444. Charakter socialistických výrobních vztahů — 445. Charakter ekonomických zákonů za socialismu — 449. Ekonomická úloha socialistického státu — 451.

KAPITOLA XXV. ZÁKLADNÍ EKONOMICKÝ ZÁKON SOCIALISMU 459

Podstatné rysy základního ekonomického zákona socialismu — 459. Základní ekonomický zákon socialismu a rozvoj socialistické výroby — 464. Základní ekonomický zákon socialismu a růst hmotné a kulturní úrovně pracujících — 467.

KAPITOLA XXVI. ZÁKON PLÁNOVITÉHO, PROPORCIONÁLNÍHO ROZVOJE NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ 471

Nutnost plánovitého rozvoje národního hospodářství za socialismu — 471. Základní rysy zákona plánovitého rozvoje národního hospodářství — 472. Zákon plánovitého rozvoje národního hospodářství a socialistické plánování — 479. Přednosti socialistického plánovaného hospodářství — 489.

KAPITOLA XXVII. SPOLEČENSKÁ PRÁCE ZA SOCIALISMU, ZÁKON NEUSTÁLÉHO RŮSTU PRODUKTIVITY PRÁCE 494

Charakter práce za socialismu — 494. Neustálý růst produktivity práce — ekonomický zákon socialismu — 497. Růst technického vybavení práce — 500. Využití pracovních zdrojů společnosti. Zvyšování kvalifikace pracujících — 503. Společenská dělba práce za socialismu — 506. Socialistická kooperace práce — 508. Hmotné podněty k práci. Socialistické soutěžení — 511.

KAPITOLA XXVIII. ZBOŽNÍ VÝROBA. ZÁKON HODNOTY A PENÍZE ZA SOCIALISMU 516

Nutnost zbožní výroby za socialismu a její zvláštnosti — 516. Užité hodnota a hodnota zboží v socialistickém hospodářství — 521. Peníze a jejich funkce v socialistickém hospodářství — 524. Charakter působení zákona hodnoty za socialismu — 527.

**KAPITOLA XXIX. EKONOMICKÝ ZÁKON ROZDĚLOVÁNÍ
PODLE PRÁCE. MZDA ZA SOCIALISMU** 532

Rozdělování podle práce — ekonomický zákon socialismu — 532. Podstata mzdy za socialismu — 535. Formy mzdy. Normování práce a tarifní soustava — 539. Neustálý růst reálné mzdy za socialismu — 544.

**KAPITOLA XXX. CHOZRASČOT A RENTABILITA. VLASTNÍ
NÁKLADY A CENA** 550

Chožrasčot a rentabilita socialistických podniků — 550. Fondy socialistických podniků, jejich obrat a efektivní využívání — 556. Zbožní oběh mezi státními podniky — 562. Vlastní náklady produkce — 563. Čistý důchod státního podniku. Centralizovaný čistý důchod státu — 567. Cena ve státním průmyslovém podniku — 570.

**KAPITOLA XXXI. EKONOMICKÉ ZÁKLADY KOLCHOZ-
NÍHO ZŘÍZENÍ** 573

Zvláštnosti socialistické soustavy zemědělství — 573. Společenské hospodářství zemědělského arélu. Nedělitelné fondy — 581. Organizace a odměna za práci v kolchozech — 586. Chožrasčot v kolchozech. Vlastní náklady kolchozní produkce — 591. Tržní produkce kolchozů a formy její realizace — 593. Diferenciální renta za socialismu — 596. Rozdělování kolchozní produkce a kolchozních důchodů. Růst životní úrovně kolchozního rolnictva — 598.

KAPITOLA XXXII. OBCHOD ZA SOCIALISMU 601

Podstata a formy obchodu za socialismu — 601. Druhy obchodu se zbožím hromadné spotřeby — 603. Obchod jako zprostředkující článek mezi výrobou a hromadnou spotřebou — 608. Ceny a náklady oběhu ve státním a družstevním obchodě — 614. Zahraniční obchod — 618.

**KAPITOLA XXXIII. STÁTNÍ ROZPOČET, ÚVĚR A PENĚŽNÍ
OBĚH ZA SOCIALISMU** 620

Finance socialistické společnosti — 620. Rozpočet socialistického státu — 621. Úvěr za socialismu — 627. Banky v socialistické společnosti — 632. Peněžní oběh za socialismu — 635.

**KAPITOLA XXXIV. SOCIALISTICKÁ REPRODUKCE A
NÁRODNÍ DŮCHOD** 639

Podstata socialistické reprodukce — 639. Úhrnný společenský produkt a národní důchod za socialismu — 641. Národní bohatství socialistické společnosti. Složení úhrnného společenského produktu — 643. Vzájemný vztah mezi oběma skupinami společenské výroby — 646. Neustálý růst národního důchodu za socialismu — 650. Rozdělování národního důchodu, tvorba a určení společenských fondů za socialismu — 651. Ekonomický zákon socialistické akumulace. Akumulace a spotřeba v socialistické společnosti — 655.

**KAPITOLA XXXV. POSTUPNÝ PŘECHOD OD SOCIALIS-
MU KE KOMUNISMU** 660

Dvě fáze komunistické společnosti — 660. Základní ekonomický úkol SSSR — 667. Vytvoření materiálně technické základny komunismu — 673. Rozvoj kolchozního zřízení při postupném přechodu ke komunismu. Odstranění podstatného rozdílu mezi městem a vesnicí — 678. Cesty k odstranění podstatného rozdílu mezi duševní a fyzickou prací — 682. Přejchod ke komunistické zásadě „každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“ — 684.

**KAPITOLA XXXVI. SOCIALISTICKÁ SVĚTOVÁ SOUSTA-
VA HOSPODÁRSTVÍ** 689

Nový typ hospodářských vztahů mezi socialistickými zeměmi — 689. Plánovitost hospodářské spolupráce mezi zeměmi socialistické světové soustavy — 693. Formy hospodářské spolupráce mezi zeměmi socialistického tábora — 699. Hospodářské soutěžení dvou světových soustav — 705.

Z Á V Ě R 709

REJSTRÍK 717